

AGNIESZKA RASZEWSKA-KLIMAS*

UNIwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie

Wieloznaczność a wielomotywywność, homonimia i polisemia antroponimiczna

Słowa kluczowe: antroponimia, wieloznaczność, wielomotywywność, homonimia, polisemia.

doi: <http://dx.doi.org/10.31286/JP.99.4.6>

Zagadnienia wieloznaczności, wielomotywywności, homonimii czy polisemii nazw własnych są w literaturze onomastycznej różnie interpretowane. Wielość stanowisk interpretacyjnych powoduje, że brak jest spójnej metody analizy wskazanych problemów. Celem niniejszego artykułu jest zatem zaproponowanie sposobu interpretacji zjawisk wieloznaczności i wielomotywywności nazwisk oraz przedstawienie rozwiązań w kwestii homonimii i polisemii onimów z perspektywy semantyki kognitywnej i teorii prototypu.

Punkt wyjścia rozważań nad utożsamieniami graficznymi i fonetycznymi nazw własnych stanowiły badania z zakresu zbieżności formalnej apelatywów. Analizę wskazanych zjawisk przeprowadzono na podstawie wybranego współczesnego zasobu antroponimicznego, zgromadzonego w SNW, wykorzystując do interpretacji zagadnienia pojęcia z zakresu leksykologii. W związku z tym należało odnieść się do takich terminów, jak: *znaczenie*, *motywacja*, *homonimia* i *polisemia onimiczna*, a następnie zagadnienia te przedstawić z perspektywy teorii kognitywnej.

1. Znaczenie

Najbardziej złożonym zagadnieniem jest zdefiniowanie znaczenia nazw własnych, termin ten bowiem budzi wiele kontrowersji. Badacze języka mają różne poglądy dotyczące znaczenia onimów. Koncentrują się one wokół trzech zasadniczych stanowisk, to jest:

- (1) nazwy własne nie posiadają znaczenia (np. Gardiner 1957; Superanskaja 1973; Kosyl 1983; Blanár 1996);
- (2) nazwy własne nie są całkowicie pozbawione znaczenia, posiadają kategoriałne minimum znaczeniowe (np. Van Langendonck 1981b; Kaleta 1998: 160);
- (3) znaczenie semantyczne nazwy jest większe niż wyrazu pospolitego (np. Dąbska 1949; Kuryłowicz 1956; Lubaś 2006: 261).

* a.klimas@ujd.edu.pl; ORCID: 0000-0003-2561-5565

Na definiowanie znaczenia onimów ma znaczny wpływ metodologia zastosowana do ich interpretacji, na przykład strukturalistyczna, socjolingwistyczna, kulturowa, pragmatyczno-komunikatywna czy kognitywistyczna¹.

Nowsze badania nazw własnych wskazują na istnienie poziomu semantycznego w strukturze onimów (zob. np. Rutkiewicz-Hanczewska 2012: 23; 2013: 226), choć znaczenie wyrazu pospolitego jest zawsze odmienne od znaczenia nazwy własnej i jest to różnica, której nie da się pominąć. W analizie utożsamień onimicznych przyjęto znaczenie nazw własnych zgodnie z semantyką kognitywną, w której dominują dwa nurty. Pierwszy stanowią badania Ronalda Langackera i uczonych idących jego śladem (np. Gilles Fauconnier, Mark Turner), podkreślające wagę znaczenia w analizie reguł poznawczych, dających początek organizacji językowej, jako istotnego elementu gramatyki kognitywnej. Drugi kierunek badań reprezentują tacy kognitywiści, jak na przykład George Lakoff, Vyvyan Evans, Andrea Tyler, którzy skupiają się na głównych założeniach semantyki kognitywnej. Należy jednak podkreślić, że założenia te nie są jednakowo interpretowane. Jak twierdzi V. Evans, semantyka kognitywna, podobnie jak cała dziedzina kognitywna, jest „raczej perspektywą badawczą, a nie spójną zwartą teorią” (LJK: 142).

Semantykę nazw własnych, podobnie jak i wyrazów pospolitych (zob. Kalisz 1994: 66; Muszyński 1994: 119 i in.), wynikającą z głównego nurtu rozważań kognitywnych, traktuje się jako znaczenie konceptualne, wieloaspektowe (por. Bartmiński 1988: 171; Grzegorzczkowska 1993: 79; Tabakowska 2001: 46), będące wynikiem doświadczenia zmysłowego, kontekstu kulturowego, społecznego, emocji towarzyszących kreacji nazwy, uzależnione od indywidualnego postrzegania rzeczywistości przez kreatora lub odbiorcę nazwy, łączące elementy tezy o ucieleśnionym poznaniu i tezy o symbolizacji (zob. Raszewska-Klimas, w druku), wyrażone za pomocą środków językowych. Semantyka onimów związana jest z dynamiczną naturą myśli, gdyż jednostki językowe, w tym także nazwy własne, nie posiadają znaczenia, lecz uczestniczą w procesie jego tworzenia.

Analizując znaczenie nazw własnych, należy uwzględnić różny udział elementów wiedzy o świecie, odnoszącej się do nazwy jako znaku językowego, funkcjonującego na różnych płaszczyznach użycia onimów (zob. Šrámek 1988, 1999; Gajda 2004; Rutkiewicz-Hanczewska 2006, 2012). Przyjęto za Stanisławem Gajdą (2004: 24) trzy płaszczyzny znaczenia: (1) doonimiczną, związaną z etymologią czy ogólnie powołaniem jednostki nazewniczej, (2) onimiczną, odwołującą się do *stricte* proprialnego charakteru znaku językowego i jego użycia w prymarnej funkcji oraz (3) odonimiczną (deonimiczną), realizującą się między innymi we wtórnych użyciach onimów w komunikacji. Są to różne rzeczywistości, w których funkcjonują nazwy własne. Uznano, odwołując się do metodologii kognitywnej, że znaczenie nazw funkcjonujących na wymienionych płaszczyznach ma charakter subiektywny i zależy od wiedzy językowej i szeroko rozumianego doświadczenia nadawcy i odbiorcy. Należy w tym miejscu podkreślić, że kognitywiści uważają, że oddzielenie „faktów językowych od niejęzykowych, wąsko

1 Różne koncepcje znaczenia nazw własnych omówiono m.in. w: Rutkowski 2007; Czerny 2011: 67–244; Raszewska-Klimas 2018: 59–68.

rozumianej wiedzy językowej mówiącego od jego wiedzy pozajęzykowej oraz kompetencji od wykonania” jest nierealne i niecelowe (Taylor 2001: 41).

Przyjęcie teorii dotyczącej innego znaczenia nazw na różnych płaszczyznach scala w pewnym stopniu różne poglądy na istotę wartości semantycznej onimów. Analizując znaczenie *propriów*, należy jednak wskazać perspektywę badawczą związaną z określoną płaszczyzną funkcjonowania nazw własnych, a także uwzględnić kognitywne (pojęciowe), to jest pozajęzykowe oraz językowe rozumienie nazwy własnej, które stanowi jedność, ale w zależności od płaszczyzny funkcjonowania onimów, ich interpretacji, poszczególne elementy znaczenia nazw mogą dominować nad pozostałymi, wysuwając się na plan pierwszy.

2. Motywacja

Termin *motywacja* stosuje się najczęściej w odniesieniu do analizy strukturalnej wyrazu, w tym także do analizy strukturalnej nazw własnych. Niejednokrotnie istnieje kilka interpretacji motywacyjnych, a wybór jednej z nich determinuje podział strukturalny nazwiska. Problem wielomotywacyjności nazwisk był omawiany w literaturze onomastycznej wielokrotnie z różnych perspektyw (por. np. Gała 1977: 71; Bubak 1986: 59; Cieślíkowa 2000: XIII; Citko 2001: 17; Jaracz 2001: 435; Rudnicka-Fira 2004: 163).

W rozważaniach nad genezą nazwisk, poza motywacją rozumianą jako analiza strukturalna nazwy, należy uwzględnić też etymologię antroponimu, to jest dotarcie do etymonu konkretnej nazwy własnej, które pomaga w ustaleniu znaczenia semantycznego antroponimu jako kategorii *in statu nascendi*. Ponadto rozszerzenie pojęcia *motywacja* o zakres pojęcia *fundacja*, jako „zjawiska niezupełnej arbitralności (konwencjonalności) znaku językowego, w tym zdefiniowanie formy i znaczenia znaku językowego przez czynniki pozajęzykowe” (EJO: 382), pozwala na poszerzenie badań nad genezą nazwisk o rozważania o charakterze semantycznym. Istnienie warstwy semantycznej w strukturze nazw własnych zostało już wcześniej zauważone. Składają się na nią elementy wiedzy, nazywane znaczeniem kategorialnym, gramatycznym, ekspresywnym, metaforycznym, pragmatycznym, asocjacyjnym, strukturalnym, genetycznym, etymologicznym (por. Kaleta 1998: 25–27).

W celu zdefiniowania motywacji kreacji nazw własnych, wynikających z procesów językowych, z uwzględnieniem także niejęzykowych faktów onomastycznych towarzyszących procesowi tworzenia onimu, wprowadzono termin *motywacja onomastyczna* (Cieślíkowa 1994: 197, 198), zaznaczając, że dla danego antroponimu może istnieć kilka motywacji onomastycznych, których rezultatem są tożsame formalnie struktury onimiczne. Wskazywano przyczyny wielomotywacyjności, a są wśród nich między innymi: możliwość powstawania nazwisk zarówno od nazw pochodnych słowotwórczo, jak i od wyrazów niederywowanych; wielofunkcyjność formantów tworzących antroponimy; tworzenie najstarszej warstwy nazwisk od imion powstających od apelatywów i jednocześnie tworzenie przezwisk, które z czasem stały się nazwiskami, derywowanych od tych samych apelatywów co imiona; różna grafia źródeł, z jakich pochodzą antroponimy historyczne (Kresa 2011: 74–76); homonimiczność podstaw imiennych i podstaw apelatywnych; niemożność odróżnienia funkcji deminutywnej i patronimicznej przyrostków

z komponentem *-k-*; udział podstaw obcych w procesie tworzenia nazwisk polskich; zmiany funkcji sufiksu *-ski* z odmiejscowej na strukturalną (Jaracz 2001: 435).

Nazwiska wielomotywacyjne wydzielono według dwóch klas:

(1) nazwiska o dwóch możliwościach motywacyjnych, motywowane przez: dwa apelatwy polskie; apelatyw lub nazwisko; apelatyw lub imię; apelatyw lub polską nazwę miejscową; apelatyw obcy lub apelatyw polski; imię lub nazwę miejscową; apelatyw polski lub etnonim; imię lub nazwisko;

(2) nazwiska o trzech lub większej liczbie możliwości motywacyjnych (Kresa 2011: 86–87).

Podobny podział był zastosowany we wcześniejszej literaturze przedmiotu w odniesieniu do nazw osobowych określanych jako homonimiczne (zob. Cieślukowa 1990: 6–14), niemniej jednak nie są to pojęcia równoznaczne i należy je zdefiniować.

3. Homonimia i polisemia

Terminologia dotycząca homonimii i polisemii tworzy pewną sumę pojęć (Awramiuk 1999: 17; Buttler 1976: 116; Majewska 2002; Wojan 2010a, 2010b, 2011). Współcześni badacze wyodrębniają zazwyczaj dwa typy homonimii:

(1) „różnopochozeniową” (poligenetyczną, etymologiczną, heterogeniczną);

(2) „jednopochozeniową” (monogenetyczną, semantyczną, homogeniczną).

We współczesnej leksykologii częściej za podstawę badań przyjmowana jest teoria semantyczna (Grochowski 1993; Majewska 2010; Wojan 2010a; Król 2014), która rezygnuje z posługiwania się kryteriami etymologicznymi jako sprawdzianami homonimiczności. Liczne kontrowersje budzą w teorii semantycznej nie tylko metody wyodrębniania homonimii i polisemii, ale też kryteria definiowania wieloznaczności. W efekcie zastosowania różnych metod interpretacyjnych formułowane są przez językoznawców skrajne poglądy, często wzajemnie się wykluczające (por. np. Mielczuk 1974; Trybulec 1979: 169; Weinsberg 1983; Małachowski 2009: 30; Wojan 2010a; Król 2014), w tym także sprowadzające się do uogólnienia zjawisk homonimii i polisemii, nazywanych jednym terminem *wieloznaczność (niejednoznaczność)* (Taylor 2001). Niemniej jednak większość lingwistów uważa za słuszne i potrzebne rozróżnienie homonimii i polisemii (Buttler 1968; Grodziński 1972; Witan 1981; Tokarski 1984; Kurcz 2000; Majewska 2002; Żmigrodzki 2005; Wojan 2010a; COP i in.), choć może to przysparzać wielu problemów interpretacyjnych.

Na tle dotychczasowych badań nad homonimią i polisemią apelatywną w rozważaniach nad homonimią onimiczną ważne wydają się ustalenia badaczy mówiące o tym, że najbardziej charakterystycznym typem homonimów polszczyzny w zakresie warstwy apelatywnej są formacje słowotwórcze o tożsamym kształcie ogólnym, mimo odmiennego składu morfemowego i często innych granic wewnętrznych (zob. Buttler 1971), a homonimy słowotwórcze to leksemy podzielne i motywowane, powstające w wyniku derywacji słowotwórczej (*parówka* ‘kąpiel w parze’, *parówka* ‘kielbaska parzysta’) (por. Buttler 1968: 71; Grzegorzczkowska 2001: 50), a także w wyniku dezintegracji podstaw przymiotnikowych (np. *komórka* ‘najmniejsza strukturalna i funkcjonalna jednostka’, *komórka* ‘telefon komórkowy’) (zob. Jadacka 2001).

Bardzo ważnym czynnikiem wpływającym na wzrost liczby polskich homonimów słowotwórczych jest tak zwana niezależna derywacja, polegająca na dwukrotnym lub wielokrotnym powoływaniu do życia zbieżnej formalnie formacji w różnych funkcjach realnoznaczeniowych, często z innym znaczeniem morfologicznym i strukturalnym (np. *ręczniak* ‘handlarz noszący towar na ręce’, *ręczniak* ‘wyrobnik, ten, który utrzymuje się z pracy rąk’; *leżak* ‘piwo pozostawione do sklarowania się; to, co leży’, *leżak* ‘ogrodowe krzesło składane; to, na czym się leży’) (Buttler 1971: 82). Przyjmuje się, że procesy niezależnej derywacji właściwe są także kreacji antroponimów, tym bardziej że najnowsze badania nad homonimią dowodzą, że jest to zjawisko dotyczące całego systemu języka, a zwłaszcza tych jego cech, których konsekwencją jest powstawanie jednostek homonimicznych. Sama homonimia traktowana jest natomiast jako integralna część systemu językowego, właściwa znakom językowym (por. Majewska 2002: 81; Wojan 2010a: 235; Król 2014).

Przykładami homonimii onimicznej powstałej drogą niezależnej derywacji mogą być następujące formacje: nz. *Bakowski* I – n. m. *Baków*, WM, z suf. *-ski*; nz. *Bakowski* II – n. m. *Bakowce*, SG z suf. *-ski*, po dezintegracji podstawy; nz. *Bakowski* III – n. os. *Baka* (< gw. *baka*, wiele znaczeń, m.in. ‘mały chleb lub podpłomyk’, SGP PAN), GSNP, z suf. *-owski*; nz. *Bakowski* IV – n. os. *Bak*, AbrS (< ap. *bak* ‘krzyk’, SStp) z suf. *-owski*; nz. *Bakowski* V – n. os. *Bak*, AbrS (< jid. *bak* ‘policzek’, DudJw, AbrS), AbrS, z suf. *-owski* lub nz. *Konarski* I – n. m. *Konary*, NMPol, z suf. *-ski*; nz. *Konarski* II – stp. *konarski* ‘urzędnik sprawujący zarząd nad stajnią czy stadninami królewskimi lub książęcymi’, SStp, NAP.

Z problemem homonimii onimicznej związanych jest wiele kontrowersji. Mimo podejmowanych prób analizy zjawisk dotyczących homonimii apelatywno-onimicznej i onimiczno-onimicznej nie wypracowano wspólnego stanowiska metodologicznego i interpretacyjnego. Terminy *homonimia*, *homonim* w odniesieniu do nazw własnych występowały w licznych pracach językoznawców (np. Soltész 1972: 213–217; Van Langendonck 1981a: 63–78; Priwałowa 1979: 56–67; Superanskaja 1995; Ananiewa 2009; Malec 1994: 393; Breza 1998; Naruszewicz-Duchlińska 2007: 344; Warchoł (red.) 2009), niemniej jednak brak precyzji w rozumieniu pojęć *homonimu* i *homonimii nazewniczej* powodował, że były one stosowane na oznaczenie różnych procesów językowych². Porównywano między innymi homonimię onimiczną z apelatywną (np. Breza 1998: 293–298). Wskazywano zależności między nazwami własnymi a równobrzmiącymi apelatywami, stosując terminologię z zakresu homonimii apelatywnej heterogenicznej i homogenicznej (np. Grodziński 1981: 5–6). Proponowano także wprowadzenie nowych terminów, niezakorzenionych w teorii homonimii apelatywnej, takich jak na przykład: *homonimia sensu stricto* (Ananiewa 2009: 25) czy *homonim absolutny* (Warchoł 2009: 237).

Za homonimy onimiczne uważano między innymi nazwy o takim samym brzmieniu, lecz różnym pochodzeniu (Walczak 1996: 18), motywowane podstawami polskimi i obcojęzycznymi (Naruszewicz-Duchlińska 2007: 344), także nazwiska tożsame formalnie z imionami pełnymi

2 Poglądy językoznawców na problem homonimii i polisemii nazw własnych zostały omówione w: Raszevska-Klimas 2018: 25–34.

(*Klara, Barbara, Helena*), jak i zdrobniałymi i skróconymi (*Kata, Kasieczka, Maryjka*) (Malec 2012: 265), oraz nazwiska tożsame z toponimami i innymi nazwami geograficznymi (*Jacewicz, Łagownik, Prusak*) (Skowronek 2001: 109; Palinciuc-Dudek 2011: 37).

Jako nazwy homonimiczne rozpatrywano nazwiska i równobrzmiące z nimi wyrazy pospolite (np. Łobozińska 2006: 136), w tym między innymi nazwiska równobrzmiące z nazwami zawodów (Szczepaniak-Mendez 2002: 132) czy derywaty od imion chrześcijańskich równobrzmiące z odapelatywnymi nazwami osobowymi (*Bal, Gach, Kostka*) (Malec 1994: 393). Ponadto wskazywano, że równokształtność nazw własnych i pospolitych nie dotyczy wyłącznie mianownika liczby pojedynczej, a zachodzić może także w przypadkach zależnych i w końcówkach fleksyjnych antroponimów, na przykład M. l. poj. n. m. *Antoniny* jest równokształtny z D. l. poj. n. os. *Antonina* (D. l. poj. *Antoniny*) (Cieślikowa 2007: 196; Kowalik-Kaleta 2007: 52–57). Rozpatrywano jako formy homonimiczne nazwiska w mianowniku liczby pojedynczej rodzaju męskoosobowego i antroponimy rodzaju żeńskiego, na przykład: *Abakanowicz, Mrożek, Musierowicz, Tokarczuk* (Makowska 2010: 42).

Homonimię nazw własnych ujmowano ponadto w świetle onimizacji i deonimizacji (Cieślikowa 2009: 72), a biorąc pod uwagę różne znaczenia i różne pochodzenie nazw własnych jako dwa istotne czynniki wpływające na kształt i funkcjonowanie onimów, wydzielono homonimy onimiczne referencjalne, genetyczne, kategoriałne, metaforyczne oraz metonimiczne (Biolik 2009: 33–47).

Ze względu na brak wypracowania jednoznacznych definicji pojęć onomastycznych, co czasem określa się jako „frustrację definicyjną w onomastyce” (Siwiec 2012), istnieje konieczność określenia i uporządkowania terminów takich chociażby jak *homonimia* czy *polisemia onimiczna*.

4. Analiza wieloznaczności, wielomotywacyjności, homonimii i polisemii z perspektywy kognitywnej

Biorąc pod uwagę brak wypracowanych dotychczas jednoznacznych definicji zarówno z zakresu wieloznaczności, jak i homonimii apelatywnej i onimicznej, proponuje się uwzględnić takie rozumienie terminu *semantyka onimiczna*, które wynika z metodologii kognitywnej. W jej ujęciu nazwy własne należy rozpatrywać jako jednostki znaczące, a komponentami znaczenia, jak już wcześniej zaznaczono, będą wszystkie składniki językowe i pozajęzykowe istotne dla powstania i funkcjonowania nazwy. Onimy są znakami językowymi, które w każdym planie funkcjonowania (doonimicznym, onimicznym, odonimicznym) symbolizują pojęcia i odzwierciedlają konceptualne postrzeganie rzeczywistości, przez co mają charakter subiektywny. Na znaczenie nazwiska (zob. też Skowronek 1997: 149) składać się będzie szeroko rozumiane znaczenie semantyczne, którego głównym składnikiem jest znaczenie etymologiczno-motywacyjne i referencjalne. Pojęcie *referencji* (zob. EJO, s. 483–484) odnosi się do każdego rodzaju konceptualizacji zewnętrznej „rzeczywistości” (Muszyński 1988: 30; por. też *profilowanie* w LJK: 109–111), skutkiem czego mogą powstać zbieżne pod względem formalnym nazwy nadane różnym obiektom. Tu rodzi się wątpliwość, jak interpretować tak

powstałe nazwy: czy rozpatrywać je jako jedną nazwę wieloznaczną, czy jako kilka nazw o różnych znaczeniach. Z perspektywy kognitywnego procesu nazwotwórczego (płaszczyzna doonimiczna) powstają formacje ukształtowane na skutek innego aktu nominacji, będącego wynikiem konceptualizacji każdorazowo innej rzeczywistości, a zatem będą to różne (choć zbieżne formalnie) onimy o różnych znaczeniach. Niemniej jednak z punktu widzenia onimów już ukształtowanych (płaszczyzna onimiczna), znaków językowych odnoszących się do różnych obiektów, możemy mówić o nazwach wieloznacznych.

Mając zatem na względzie różne płaszczyzny funkcjonowania onimów i związane z tym odmienne znaczenia nazw, proponuje się termin *wieloznaczność*, odnoszący się do nazw mających więcej niż jedno znaczenie, uznać za nadrzędny wobec takich pojęć jak *wielomotywacyjność* i *homonimia/polisemia onimiczna*. Wszystkie nazwy wielomotywacyjne, homonimiczne czy polisemiczne będą traktowane jako wieloznaczne. Na następnych etapach analizy nazw własnych, biorąc pod uwagę płaszczyzny funkcjonowania onimów, spośród nazw wieloznacznych można wyodrębnić *onimy wielomotywacyjne* oraz *nazwiska homonimiczne* lub *polisemiczne*.

Jednostki wielomotywacyjne proponuje się wyodrębnić na podstawie kryterium semantyczno-referencjalnego³. *Nazwisko wielomotywacyjne* będzie to zatem antroponim o różnych możliwościach interpretacyjnych, odnoszący się do jednego denotatu, czyli mający jedno znaczenie referencjalne, poświadczane dokumentami źródłowymi. Niemniej jednak każda z potencjalnych interpretacji może mieć inne znaczenie semantyczne, wynikające między innymi z różnej etymologii antroponimu. Analiza nazwiska *Mikołajczyk* pozwala ustalić, że antroponim *Mikołajczyk* może mieć znaczenie 'syn *Mikołajka*', co wynika ze struktury n. os. *Mikołajek* + suf. *-yk*, lub 'syn *Mikołaja*', odczytane ze struktury n. os. *Mikołaj* + suf. *-czyk*. Przyjmuje się, że materiały źródłowe poświadczają zarówno antroponim *Mikołajek*, jak i *Mikołaj*, ale brak jest informacji dotyczącej pokrewieństwa osoby o nazwisku *Mikołajczyk*, tym samym nie można wskazać jednoznacznej motywacji pozajęzykowej kreacji antroponimu *Mikołajczyk* i nazwisko to należy rozpatrywać jako onim wielomotywacyjny.

Względniając fakt, że z perspektywy kognitywnej każda kreacja onimiczna jest indywidualna, służy oznaczeniu i nazwaniu tylko jednego denotatu i jest nośnikiem tylko sobie właściwego znaczenia, może zachodzić zjawisko homonimii/polisemii nazwotwórczej (zob. Raszevska-Klimas 2018: 130–133). Zaznaczyć jednak należy, że zjawisko to będzie przebiegało inaczej w planie doonimicznym i onimicznym.

W celu rozróżnienia homonimii od polisemii nazwotwórczej w planie doonimicznym wyodrębniono kategorie pojęciowe reprezentowane przez nazwiska, takie jak:

- (1) osoba,
- (2) pokrewieństwo,
- (3) przynależność,
- (4) pochodzenie,
- (5) przestrzeń i miejsce,

3 O kryteriach referencjalnych, nazwach o wieloelementowej referencji zob. też Rutkiewicz-Hanczewska 2012.

- (6) praca,
- (7) wygląd i charakter,
- (8) emocje i wartościowanie (Raszewska-Klimas 2018: 83–101),

zgodnie z paradygmatem kognitywnym, postulującym, że pojęcie jest główną zasadą kategoryzacji, która schematyzuje treści poznawcze, nadając poznaniu strukturę, ujmując dany zbiór elementów jako całość. *Kategoria* postrzegana jest jako zbiór nazwisk wyrażających to samo pojęcie za pomocą środków językowych. Jest to tak zwana wersja standardowa koncepcji *kategorii* jako struktury łączącej jeden typ desygnatów, czyli taka organizacja, która zakłada wskazanie jednostek prototypowych (z największą frekwencją, tworzonych według modelowego schematu) oraz istnienie rozmytych granic między poszczególnymi kategoriami (Kleiber 2003). W wypadku homonimii, jak pisze John R. Taylor (2002: 565), mamy do czynienia z dwoma różnymi słowami, które przypadkowo mają tę samą formę fonologiczną. Utożsamienia onimiczne (*homonimy nazwotwórcze*) grupują przejrzyste nazwotwórczo nazwy, reprezentujące:

– jedną kategorię pojęciową (*utożsamienia wewnątrzkatgorialne*), np. kategoria „pokrewieństwo”: nz. *Buczyk I* – n. os. *Buk*, AnP (< ap. *Buk*, SW), z suf. *-yk*; nz. *Buczyk II* – n. os. *Bucz* (< gw. *bucz* ‘wiklinowy kosz do połowu raków’ i in., SGP PAN), SNP, z suf. *-yk*,
oraz

– różne kategorie pojęciowe (*utożsamienia międzykatgorialne*), np. kategoria „pochodzenie” i kategoria „emocje i wartościowanie”: nz. *Iwanowski I* – n. m. *Iwanowice*, SG, NODm, z suf. *-ski*, po dezintegracji podstawy; nz. *Iwanowski II* – n. os. *Iwan*, NPOZ, z suf. *-owski* lub kategoria „pokrewieństwo” oraz kategoria „wygląd i charakter”: nz. *Barszczyk I* – n. os. *Barszcz*, SSNO, z suf. *-yk*; AnP; nz. *Barszczyk II* – ap. *barszcz*, SW, z suf. *-yk*.

Homonimia międzykatgorialna dotyczy utożsamień zachodzących między dwiema lub kilkoma kategoriami. Najczęściej dochodzi do utożsamień homonimicznych nazwisk należących do kategorii „pokrewieństwo” oraz „wygląd i charakter”, „pokrewieństwo” oraz „emocje i wartościowanie”, a także „osoba” oraz „wygląd i charakter” (zob. Raszewska-Klimas 2018: 344).

Antroponimy polisemiczne tworzone będą natomiast drogą transformacji semantycznej od tych samych apelatywnych podstaw derywacyjnych, lecz użytych w innym odcieniu znaczeniowym, i reprezentować będą tylko jedną kategorię pojęciową. W odniesieniu do polisemicznych utożsamień nazw własnych można mówić o znaczeniu podstawowym, przenośnym i gwarowym podstaw derywacyjnych, np. nz. *Dudek I* – ap. *dudek* ‘ptak wróblowaty’, SW; nz. *Dudek II* – ap. *dudek* przen. ‘głupiec, fujara’, ‘mąż zdradzony’, SONP; nz. *Dudek III* – gw. *dudek* ‘instrument muzyczny dęty’, ‘kapturek żelazny na osi’, ‘pieniądz’, SGPKar. Znaczenie podstaw derywacyjnych zostało przeniesione na antroponimy w fazie *in statu nascendi*, w płaszczyźnie doonimicznej przez transformację semantyczną z wykorzystaniem metafory i metonimii. Znaczenie przenośne najbliższe jest znaczeniu apelatywu antroponimicznego, gdyż bezpośrednio odnosi się do cech wyglądu lub uosobienia człowieka.

Inne znaczenie wynikające ze sposobu funkcjonowania mają antroponimy w płaszczyźnie onimicznej. Jako nazwiska już utworzone i ustabilizowane, skonfrontowano je z tożsamyimi formalnie innymi onimami i apelatywami, zgodnie z tak zwaną teorią podobieństwa

rodzinnego, czyli teorią wieloznaczności, zakładającą polisemiczną wersję prototypu, jednocześnie wykluczającą homonimię. Równobrzmiące nazwy własne oraz nazwy własne i apelatywy można umieścić wówczas pod jedną etykietą nominacyjną (pomijam pisownię wielką literą nazw własnych jako konwencjonalną). Między różnymi znaczeniami jednostki leksykalnej, zgodnie z gramatyką kognitywną, istnieją takie powiązania, które nie wymagają żadnej cechy wspólnej. Jedynym wymogiem jest to, żeby każde znaczenie miało przynajmniej jeden wspólny element z innym znaczeniem (por. Kleiber 2003: 183). Powstaje łańcuch znaczeniowy między jednostkami leksykalnymi (AB BC CD DE EF itd.), przy czym pierwszy człon łańcucha nie musi mieć powiązania semantycznego z ostatnim (A z F), a znaczenie ma wymiar subiektywny. Na tej podstawie można stwierdzić, że pierwszym, podstawowym elementem powiązań semantycznych jest apelatyw lub imię, np. ap. *karas* I ‘ryba z karpio-watych’, ‘przyrząd do wyciągania ryb’, ‘potrawa z buraków i oleju’, ‘stępicą’, SONP – przew. *Karas* II ‘(hoduje ryby, MrózS) – nz. *Karas* III – n. m. *Karas* IV (< ap. *karas*, NMPol) kuj.-pom., warm.-maz., NMPol, WM – zo. *Karas* V ‘koń’, wse; ap. *malina* I ‘roślina z rodz. różo-watych’, ‘owoc maliny’, ‘znamię wrodzone’, SONP – przew. *Malina* II ‘(ma znamię, ‘maluje tak usta, MrózS) – nz. *Malina* III – n. m. i n. ter. *Malina* IV kuj.-pom., łódz., małop., opol., śl., święt., NMPol, WM – zo. *Malina* V ‘krowa, koń, kot, koza, królik, owca’, wse – hydr. *Malina* VI; im. *Barabasz* II – ap. *barabasz* II ‘zły człowiek, rozbójnik, zabijaka’, ‘wichrzyciel, zdrajca, łotr’, KuchS – nz. *Barabasz* III; im. *Marynka* I (< im. *Maria*, SIW) – ap. *marynka* II ‘biedronka’, ‘jakiś kwiat ogrodowy’, ‘koźlarz czerwony’, ‘sielawa’, ‘jakiś gatunek ryby’, KuchS – nz. *Marynka* III.

Przenoszenie znaczenia z pierwszego elementu łańcucha znaczeniowego odbywa się przez transformację semantyczną znaczenia wyjściowego na poszczególne jednostki nazewnicze, jako rezultat metafory pojęciowej. Proces kojarzenia pojęć, poszczególnych znaczeń i sensów jest w językoznawstwie kognitywnym podstawą tworzenia nowych konstrukcji, które nie mają „stałego” znaczenia. Posługiwanie się daną nazwą jest każdorazowo procesem tworzenia innego lub zmodyfikowanego jej sensu, z uwzględnieniem znaczenia językowego, denotacyjnego i wartości konotacyjnej nazwy.

5. Podsumowanie

Reasumując dotychczasowe rozważania, proponuje się uznać termin *wieloznaczność* za nadrzędny, obejmujący swym znaczeniem zjawiska wielomotywacyjności, homonimii i polisemii antroponimicznej. Wskazanie nazwisk wielomotywacyjnych możliwe jest na podstawie kryterium semantyczno-referencjalnego. Traktując, zgodnie z metodologią kognitywną, nazwę własną jako indywidualną kreację onimiczną, powstałą w odmiennych uwarunkowaniach pozajęzykowych, a tym samym posiadającą właściwe tylko sobie znaczenie, możliwe jest wskazanie zjawiska homonimii i polisemii nazw własnych. Jednostki homonimiczne czy polisemiczne wyodrębnia się w procesie nazwotwórczym, w płaszczyźnie doonimicznej, według kognitywnych kategorii pojęciowych. W płaszczyźnie onimicznej natomiast, między równobrzmiącymi nazwami własnymi różnych kategorii i apelatywami, zachodzi jedynie zjawisko polisemii, według rozszerzonej kognitywnej wersji prototypu.

Zastosowana metodologia badawcza jest uzupełnieniem wcześniejszych ujęć zagadnienia analizy antroponimów, a podział nazwisk na podstawie kognitywnych kategorii pojęciowych może stanowić propozycję nowej klasyfikacji nazwisk, poza utrwalonymi w onomastyce klasyfikacjami uwzględniającymi na przykład pochodzenie nazw (Taszycki 1968) czy strukturę słowotwórczą (Rospond 1965) lub socjolingwistyczną, wskazującą na podstawowe dziedziny życia człowieka jako źródła identyfikacji (Bubak 1986).

Bibliografia

- AbrS: Z. Abramowicz, *Słownik etymologiczny nazwisk Żydów białostockich*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2003.
- Ananiewa N. 2009: *Relacja „homonimia–apelatywizacja” i zjawiska pokrewne na materiale języka polskiego i rosyjskiego*, „Rozprawy Sławistyczne”, nr 22, s. 19–26.
- AnP: *Antroponimia Polski od XVI do końca XVIII wieku. Wybór artykułów oraz wykazy nazwisk wraz z chronologią i geografią*, red. A. Cieślíkowa, t. 1–5, Wydawnictwo Instytutu Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk, Kraków 2007–2015.
- Awramiuk E. 1999: *Systemowość polskiej homonimii międzyparadygmatycznej*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok.
- Bartmiński J. 1988: *Definicja kognitywna jako narzędzie opisu konotacji słowa*, [w:] J. Bartmiński (red.), *Konotacja*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, s. 169–184.
- Biolik M. 2009: *Homonimy onomastyczne. Różne sposoby interpretacji*, „Rozprawy Sławistyczne”, nr 22, s. 33–47.
- Blanár V. 1996: *Teória vlasného mena (status, organizácia a fungovanie v spoločenskej komunikácii)*, Veda, Bratislava.
- Breza E. 1998: *Homonimia w polskiej antroponimii*, [w:] E. Jakus-Borkowa, K. Nowik (red.), *Najnowsze przemiany nazewnictwa*, Energeia, Warszawa, s. 293–298.
- Bubak J. 1986: *Proces kształtowania się polskiego nazwiska mieszczkańskiego i chłopskiego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Buttler D. 1968: *Problematyka badań nad homonimią*, „Przegląd Humanistyczny”, z. 3, s. 57–79.
- Buttler D. 1971: *Odmiany polskiej homonimii. II: Homonimy słowotwórcze*, „Poradnik Językowy”, z. 2, s. 74–82.
- Buttler D. 1976: *Z historii kształtowania się polskiej terminologii semantycznej*, [w:] J. Horecký (red.), *Aktualne problemy lingwistycznej terminologii*, Veda, Bratislava, s. 111–122.
- Cieślíkowa A. 1990: *Staropolskie odapelatywne nazwy osobowe. Proces onimizacji*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Polska Akademia Nauk, Wrocław–Warszawa–Kraków.
- Cieślíkowa A. 1994: *O motywacji w onomastyce*, „Polonica”, nr 16, s. 193–199.
- Cieślíkowa A. 2000: *Wstęp*, [w:] A. Cieślíkowa, J. Szymowa, K. Rymut (red.), *Słownik etymologiczno-motywacyjny staropolskich nazw osobowych, cz. 1: Odapelatywne nazwy osobowe*, Wydawnictwo Naukowe DWN, Kraków, s. IX–XV.
- Cieślíkowa A. 2007: *Kilka uwag o zmianach znaczeniowych i słowotwórstwie (nazwotwórstwie) onimów*, „Przegląd Humanistyczny”, z. 1, s. 195–201.
- Cieślíkowa A. 2009: *Homonimia w świetle onimizacji i deonimizacji (apelatywizacji)*, „Rozprawy Sławistyczne”, nr 22, s. 69–79.
- Citko L. 2001: *Nazewnictwo osobowe północnego Podlasia w XVI wieku*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok.
- COP: O.S. Achmanowa, *Słownik omonimów rosyjskojęzycznej*, Russkij jazyk, Moskwa 1986.
- Czerny A. 2011: *Teoria nazw geograficznych*, Polska Akademia Nauk, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania im. Stanisława Leszczyńskiego, „Prace Geograficzne”, nr 226, Warszawa.
- Dąmbska I. 1949: *Z filozofii imion własnych*, „Kwartalnik Filozoficzny”, nr 18, z. 3–4, s. 241–263.
- DudJW: *Duden Taschenbücher, Jiddisches Wörterbuch, durchgesehene Auflage von Ronald Löttsch*, Dudenverlag Mannheim, Leipzig–Wien–Zürich 1992.

- EJO: *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*, red. K. Polański, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław–Warszawa–Kraków 1999.
- Gajda S. 2004: *Narodowokulturowy składnik znaczenia nazw własnych w aspekcie edukacyjnym*, [w:] R. Mrózek (red.), *Nazwy własne w języku, kulturze i komunikacji społecznej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, s. 21–28.
- Gala S. 1977: *O metodzie analizy słowotwórczej antroponimów*, „Rozprawy Komisji Językowej Łódzkiego Towarzystwa Naukowego”, t. 23, s. 63–77.
- Gardiner A.H. 1957: *The Theory of Proper Names*, Oxford University Press, London.
- Grochowski M. 1993: *Konwencje semantyczne a definiowanie wyrażen językowych*, Biblioteka Myśli Semiotycznej nr 25, Zakład Semiotyki Logicznej Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- Grodziński E. 1972: *Wieloznaczność a homonimia*, „Poradnik Językowy”, z. 10, s. 205–210.
- Grodziński E. 1981: *Imiona własne jednobrzmiące z pospolitymi*, „Onomastica” XXVI, s. 5–40.
- Grzegorzczkova R. 1993: *Znaczenie wyrażen a wiedza o świecie*, [w:] J. Bartmiński, R. Tokarski (red.), *O definicjach i definiowaniu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, s. 73–82.
- Grzegorzczkova R. 2001: *Wprowadzenie do semantyki językoznawczej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- GSNP: S. Gala, *Słownik nazwisk i przezwisk ludności ziemi piotrkowskiej*, Wydawnictwo Wydziału Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego w Piotrkowie Trybunalskim, Piotrków Trybunalski–Łódź 1997.
- Jadacka H. 2001: *Neosemantyzacja w perspektywie polisemii i homonimii (przyczynek leksykologiczno-leksykograficzny)*, „Prace Filologiczne”, z. 46, s. 217–221.
- Jaracz M. 2001: *Nazwiska mieszkańców Kalisza od XVI do XVIII wieku*, Wydawnictwo Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz.
- Kaleta Z. 1998: *Teoria nazw własnych*, [w:] E. Rzetelska-Feleszko (red.), *Polskie nazwy własne. Encyklopedia*, Wydawnictwo Instytutu Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk, Warszawa–Kraków, s. 15–36.
- Kalisz R. 1994: *Teoretyczne podstawy językoznawstwa kognitywnego*, [w:] H. Kardela (red.), *Podstawy gramatyki kognitywnej*, Biblioteka Myśli Semiotycznej nr 31, Polskie Towarzystwo Semiotyczne, Warszawa, s. 65–76.
- Kleiber G. 2003: *Semantyka prototypu. Kategorie i znaczenie leksykalne*, przeł. B. Ligara, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych „Universitas”, Kraków.
- Kosyl Cz. 1983: *Forma i funkcja nazw własnych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Kowalik-Kaleta Z. 2007: *Historia nazwisk polskich na tle społecznym i obyczajowym (XII–XV wiek)*, t. 1, Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy, Warszawa.
- Kresa M. 2011: *Onomastyczne (hipo)tezy – czyli o problemie wielomotywacyjności nazwisk w badaniach antroponimicznych*, „Poradnik Językowy”, z. 7, s. 72–89.
- Król M. 2014: *Typologia homonimii językoznawczej w aspekcie onomazjologiczno-dyskursywnym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, Kielce.
- KuchS: R. Kucharzyk, *Słownictwo odantroponimiczne w gwarach polskich*, Lexis, Kraków 2010.
- Kurcz I. 2000: *Psychologia języka i komunikacji*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa.
- Kuryłowicz J. 1956: *La position linguistique du nom propre*, „Onomastica” II, s. 1–14.
- LJK: V. Evans, *Leksykon językoznawstwa kognitywnego*, przeł. M. Buchta, M. Cierpisz, J. Podhorodecka, A. Gicala, J. Winiarska, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych „Universitas”, Kraków 2007.
- Lubaś W. 2006: *O kategoriach onimiczno-apelatywnych w polszczyźnie*, [w:] K. Rymut i in. (red.), *Munuscula linguistica in honorem Alexandrae Cieślíkowa oblata*, Wydawnictwo Instytutu Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk, Kraków, s. 261–268.
- Łobozińska R. 2006: *Wybrane apelatywy antroponimiczne w nazwiskach śląskich w XVI, XVII, XVIII w.*, [w:] Z. Abramowicz, E. Bogdanowicz (red.), *Onimizacja i apelatywizacja*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok, s. 135–142.
- Majewska M. 2002: *Homonimia i homonimy w opisie językoznawczym*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa.
- Majewska M.B. 2010: *O potrzebie wprowadzenia terminów: homonimia synchroniczna, homonimia diachroniczna i homonimia historyczna*, [w:] P. Zbróg (red.), *Współczesna polszczyzna w badaniach językoznawczych. Od leksyki do języka poezji*, LIBRON, Kielce, s. 95–105.
- Makowska D. 2010: *O skradzionych Kossakach, zdemontowanych Stalinach (oraz o psach wzrokowcach)*, „Onomastica” LIV, s. 35–50.

- Malec M. 1994: *Imiona chrześcijańskie w średniowiecznej Polsce*, Instytut Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk, Kraków.
- Malec M. 2012: *Nazwiska polskie pochodne genetycznie od imion żeńskich*, [w:] I. Łuc, M. Poglódek (red.), *W komunikacyjnej przestrzeni nazw własnych i pospoliczych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, s. 255–279.
- Małachowski L.W. 2009: *Teorija leksyčeskoj i grammatičeskoj omonimii*, Izdatielstwo Nauka, Leningrad.
- Mielczuk I. 1974: *Opyt teorii lingwistycznychch modielej „Smysł ⇔ Tiekst”*. *Siemantika, sintaksis*, Izdatielstwo Nauka, Moskwa.
- MrólS: R. Mrózek, *Słownik motywacyjny antroponomów przezwiskowych socjolektu młodzieżowego*, Wydawnictwo Instytutu Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk, Kraków 2007.
- Muszyński Z. 1988: „Profilowanie” *profilowania*, [w:] J. Bartmiński, R. Tokarski (red.), *Profilowanie w języku i tekście*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, s. 19–34.
- Muszyński Z. 1994: *Semantyka kognitywna a semantyczny antyindywidualizm Tylera Burge’a*, [w:] H. Kardela (red.), *Podstawy gramatyki kognitywnej*, Biblioteka Myśli Semiotycznej nr 31, Polskie Towarzystwo Semiotyczne, Warszawa, s. 116–123.
- NAP: *Słownik etymologiczno-motywacyjny staropolskich nazw osobowych*, cz. 1: *Odapelatywne nazwy osobowe*, oprac. A. Cieślíkowa, J. Szymowa, K. Rymut, Wydawnictwo Naukowe DWN, Kraków 2000.
- Naruszewicz-Duchlińska A. 2007: *Nazwiska mieszkańców komornictwa lidzbarskiego (1500–1772)*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn.
- NMPol: *Nazwy miejscowe Polski. Historia, pochodzenie, zmiany*, t. 1–13: t. 1–7, red. K. Rymut, t. 8–9, red. K. Rymut, B. Czopek-Kopciuch, t. 10–13, red. K. Rymut, B. Czopek-Kopciuch, U. Bijak, Wydawnictwo Instytutu Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk, Kraków 1996–2016.
- Nodm: *Słownik etymologiczno-motywacyjny staropolskich nazw osobowych*, cz. 3: *Odmiejscowe nazwy osobowe*, oprac. Z. Kaleta, E. Supranowicz, J. Szymowa, Wydawnictwo Naukowe DWN, Kraków 1997.
- NPOz: I. Sarnowska-Gieffing, *Słownik nazwisk mieszkańców Poznania*, t. 1–2, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (t. 1), Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (t. 2), Poznań 2011–2014.
- Palinciuc-Dudek E. 2011: *Nazwiska i imiona Polaków z Kiszyniowa i okolicy w XIX i XX wieku*, Lexis, Kraków.
- Priwałowa I. 1979: *Sobstwiennyje imiena i problema omonimii*, „Woprosy Jazykoznanija”, nr 5, s. 56–67.
- Raszewska-Klimas A. 2018: *Wieloznaczność nazwisk Polaków*, Wydawnictwo Łódzkiego Towarzystwa Naukowego, Łódź.
- Raszewska-Klimas A. (w druku): *Kognitywizm jako metoda interpretacji antroponomów*, „Annales UMCS”.
- Rospond S. 1965: *Struktura i klasyfikacja nazwiska słowiańskiego na podstawie Słownika nazwisk śląskich*, *Rozprawy Komisji Językowej Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego*, t. 5, s. 9–63.
- Rudnicka-Fira E. 2004: *Antroponomia Krakowa od XVI do XVIII wieku. Proces kształtowania się nazwiska*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Rutkiewicz-Hanczewska M. 2006: *Nazwa własna jako tekst*, „Polonica”, nr 26–27, s. 299–317.
- Rutkiewicz-Hanczewska M. 2012: *Wstęp do semantyki onimicznej: nomina propria i nomina appellativa – inkluzja czy ekskluzja?*, [w:] M. Ološtiak (red.), *Jednotlivé a všeobecné v onomastike*, Prešovská univerzita v Prešove, Prešov, s. 22–31.
- Rutkiewicz-Hanczewska M. 2013: *Genologia onimiczna. Nazwa własna w płaszczyźnie motywacyjno-komunikatywnej*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań.
- Rutkowski M. 2007: *Nazwy własne w strukturze metafory i metonimii. Proces deonimizacji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn.
- SG: *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, red. F. Sulimierski, B. Chlebowski, W. Walewski, t. 1–15, nakł. Filipa Sulimierskiego i Władysława Walewskiego, Warszawa 1880–1902.
- SGPKar: J. Karłowicz, *Słownik gwar polskich*, t. 1–6, nakł. Akademii Umiejętności, Kraków 1900–1911.
- SGP PAN: *Słownik gwar polskich*, t. 1–10, t. 1 – red. M. Karaś, J. Reichan, t. 2–5 – red. J. Reichan, S. Urbańczyk, t. 6 – red. J. Okoniowa, J. Reichan, t. 7–8 – red. J. Okoniowa, J. Reichan, B. Grabka, t. 9 – red. J. Okoniowa, J. Reichan, B. Grabka, R. Kucharzyk, t. 10 – red. B. Grabka, R. Kucharzyk, t. 1–3, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław, t. 4–10, Instytut Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk, Kraków 1977–2018.
- SIW: K. Rymut, *Słownik imion współcześnie w Polsce używanych*, Wydawnictwo Instytutu Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk, Kraków 1955.
- Siwiec A. 2012: *Klasyfikacja onomastyczna i jej podstawy terminologiczne na przykładzie nazw obiektów handlowych*, [w:] I. Łuc, M. Poglódek (red.), *W komunikacyjnej przestrzeni nazw własnych i pospoliczych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, s. 325–336.

- Skowronek K. 1997: *Polskie nazwiska a kultura. Propozycja badań kognitywnych*, „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego”, nr 53, s. 145–156.
- Skowronek K. 2001: *Współczesne nazwisko polskie. Studium statystyczno-kognitywne*, Wydawnictwo Naukowe DWN, Kraków.
- SNW: *Słownik nazwisk używanych w Polsce na początku XXI wieku, wersja elektroniczna Słownika nazwisk współcześnie w Polsce używanych*, red. K. Rymut, Zakład Onomastyki Polskiej, Instytut Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk, Kraków 1992–1994.
- SONP: L. Tomczak, *Słownik odaplatywnych nazwisk Polaków*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2004.
- SSNO: *Słownik staropolskich nazw osobowych*, red. W. Taszycki, t. 1–6, Suplement, t. 7, oprac. pod kier. M. Malec, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1965–1987.
- ssstp: *Słownik staropolski*, red. S. Urbańczyk, t. 1–9, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo PAN, Wrocław–Warszawa–Kraków 1953–1987, t. 10–11, Instytut Języka Polskiego PAN, Kraków 1988–2002.
- SW: *Słownik języka polskiego*, red. J. Karłowicz, A. Kryński, W. Niedźwiedzki, t. 1–8, nakładem prenumeratorów i Kasy im. Mianowskiego, Warszawa 1900–1927 (Słownik warszawski).
- Soltész K.J. 1972: *Homonimie, Polysemie end Synonymie der Eigennamen*, „Acta Linguistica Academiae Scientiarum Hungaricae”, nr 22, s. 107–117.
- Šrámek R. 1988: *Teoria onomastyki i płaszczyzny nominacji proprialnej*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu. Językoznawstwo”, nr 11, s. 19–34.
- Šrámek R. 1999: *Úvod do obecné onomastyki*, Masarykova Univerzita, Brno.
- Superanskaja A.W. 1973: *Obszczaja teorija imieni sobstwiennogo*, Izdatielstwo Nauka, Moskwa.
- Superanskaja A.V. 1995: *Omonimia w onomastikie*, [w:] A. Bochnakowa, S. Widlak (red.), *Manus amicitiae. Studia linguistica in honorem Witoldi Mańczak septuagenarii*, Universitas Jagellonica, Cracoviae, s. 199–203.
- Szczepaniak-Mendez R. 2002: *Nowak: Mueller, czyli różnice strukturalne pomiędzy polskim i niemieckim systemem nazwisk*, „Onomastica”, t. 47, s. 119–135.
- Tabakowska E. 2001: *Kognitywne podstawy języka i językoznawstwa*, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych „Universitas”, Kraków.
- Taszycki W. 1968: *Polskie nazwy osobowe*, „Rozprawy i Studia Polonistyczne” IV, Wrocław, s. 21–40.
- Taylor J.R. 2001: *Kategoryzacja w języku. Prototypy w teorii językoznawczej*, przeł. A. Skucińska, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych „Universitas”, Kraków.
- Taylor J.R. 2002: *Cognitiver Grammar*, Oxford University Press, Oxford.
- Tokarski R. 1984: *Struktura pola znaczeniowego (Studium językoznawcze)*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- Trybulec Z. 1979: *O pewnym ujęciu homonimii*, „Studia Semiotyczne” XI, s. 169–180.
- Van Langendonck W. 1981a: *On the Theory of Proper Names*, Oxford University Press, London.
- Van Langendonck W. 1981b: *On the Theory of Proper Names*, [w:] K. Rymut (red.), *Proceedings of the Thirteenth International Congress of Onomastic Sciences*, t. 1, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław, s. 63–78.
- Walczak B. 1996: *Homonimia w polskiej antroponimii*, [w:] S. Mikołajczak, A. Sieradzki (red.), *W przyjacielskim kręgu: prace ofiarowane profesorowi Zygmuntowi Zagórskiemu w 70. rocznicę urodzin*, Wydawnictwo WiS, Poznań, s. 17–24.
- Warchoń S. 2009: *Homonimy apelatywno-zoonimiczne i onimiczno-zoonimiczne w środowiskach wiejskich Polski, Bułgarii i Ukrainy*, „Rozprawy Slawistyczne”, nr 22, s. 234–252.
- Warchoń S. (red.) 2009: *Słowiańskie homonimy apelatywno-onimiczne i onimiczno-onimiczne w diachronii i synchronii*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Weinsberg A. 1983: *Językoznawstwo ogólne*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- Witan E. 1981: *Z zagadnień homonimii monogenetycznej częściowej*, „Poradnik Językowy”, nr 2–3, s. 93–103.
- WM: Wykaz urzędowych nazw miejscowości i ich części, który stanowi załącznik do Rozporządzenia Ministra Administracji i Cyfryzacji z dnia 13 grudnia 2012 r. w sprawie wykazu urzędowych nazw miejscowości i ich części.
- Wojan K. 2010a: *Wstęp do badań wieloznaczności leksemów w ujęciu kontrastywnym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.
- Wojan K. 2010b: *Przypadkowe i nieprzypadkowe wędrówki leksemów*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.
- Wojan K. 2011: *Rosyjskie leksemy homonimiczne w teorii językoznawczej i praktyce leksykograficznej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.

wse: S. Warchoł, *Słownik etymologiczno-motywacyjny słowiańskiej zoonimii ludowej*, t. 1–5, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2007–2016.

Żmigrodzki P. 2005: *Wprowadzenie do leksykografii polskiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.

Summary

Ambiguity vs multi-motivation, anthroponymic homonymy and polysemy

Keywords: anthroponymy, ambiguity, multi-motivation, homonymy, polysemy.

In the cognitive theory of anthroponymic homonymy and polysemy, both the standard and the extended versions of the prototype were taken into account, and that made it possible to distinguish on a to-onymic plane *name-forming homonyms*, i.e. formally identical onyms belonging to one or several cognitive categories and *name-forming polysemes*, i.e. formally identical onyms that belong only to one cognitive category. According to the extended cognitive version of the prototype, proper names and appellatives focused under a single nomination label should be considered polysemic units. The term *ambiguity* has been recognized as superior, encompassing the phenomena of multi-motivation, anthroponymic homonymy and polysemy. The distinction between multi-motivation and anthroponymic homonymy or polysemy is possible on the basis of the semantic-referential criterion.